

ИЗЛАЗИ

Уторником, четвргом
и недељом

ЦЕНА:

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПреглату примају све
поште у Србији и
иностраниству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

КРАЈ ГРОБА

Ветар делуја гранчице суве,
Увело лишће по земљи пало,
А на твом гробу слабачким сјајем
Још трепти, дрхће кандилце мало.

За мало па ће згаснути пламен,
Остаће само тамнина густа,
К'о некад, кад ти згаснуше очи,
Румена кад се следише уста.

Па где су наше молитве топле?
Где уздах горки и сузе моје?
Зар смеш и тамо самрти ледна
Где љубав брани љубимче своје?...

Ветар делуја гранчице суве,
Увело лишће по земљи пало-
А на твом гробу слабачким сјајем
Светлуца, трепти кандилце мало.

Имета.

КЊИЖЕВНЕ БОГИЊЕ

(ПОСЛЕДЊИ ЛИСТОВИ ИЗ ДНЕВНИКА ЈЕДНОГА УРЕДНИКА)

Faites des perruques, maitre
André, faites des perruques!
Voltaire

26 марта, 189... — Београд — Сваки човек има срећних и светлих дана у животу, када небо дође плавље, сунце сјајније, цвеће мирисније, људи бољи. Данашњи дан био је један од тих радосних дана, који као зраци сунца осветљавају таму живота. За моје дугогодишње радове, за године проведене у клупи, за ноћи проведене над књигом,

за радну и напорну младост моју, данас је дошла заслужена награда: другови су ме изабрали као најдостојнијег за уредника „Мисли“. То је место са кога могу остварити све велике планове своје. А осећам способности, воље, цео организам да прене од обиља снаге. И хоћу, и могу, и смем.

29. — Данас ми је стари уредник предавао заостале рукописе. Био је блед и увео, меланхолично је гледао моју неприкривену радост. Шта је њему? Ја сам га знао као свежа и здрава, а сада је као авет! Пошто сам примио сандук приповедака и песама, извади из ормана три велика рукописа, полако их стави на сто и лагано, чисто плашљиво рече: „Ево их!“ Ја га нисам разумевао, и неповерљиво му се загледах у очи. У очима му се огледала туга, бол, душевна смрвљеност; тужно ману главом, и упита ме јесам ли осигуран код Београдске Задруге. Ама шта му је? Шта све то значи?

30. — Прегледам рукописе. Песма, песма, песма. Оцеви породица певају „страсне мајске ноћи“ и заносе прве младости, гимназисти петог разреда „отрован живот“ и „разорене наде“.

1 мај. — Јао, мајко моја, каквих нас нема!

2. — Све лепше за лепшим! Приповетке! Као да је уредништво расписало награду на што глупљу глупост.

3. — Данас сам почео да читам један од *оних!* Књижевна студија једнога бактериолога, наслов јој је: *Микроорганизми у макишкој води и класични мотиви у поезији Војислава Илића*. Нешто ме штрецну! У осталом, да прочитам. Ко зна?

4. — Е!

5. — Свршио сам, одануо сам. Да бог сачува! Немам апетита, не осећам се најбоље.

6. — Дошао је ред и на други, опет књижевна студија једнога правника: *Ромео и Јулија* кроз ромбододекаедар криминално-антрополошке школе. Но!.. Шта је, ту је; трпи, душо, бога ради!

6. — Тако ми и треба

7. — Још петнаест табака!!! Не једем ништа. Моја мајка хоће да ми кува теј од зове.

8. — Треба носити крет до Голготе. Тек што сам свршио са ромбододекаедром, узех и трећи.

То је литерарна студија једнога ликвидатора у једном новчаном заводу, наслов јој је *Бура Јакшић као претеча дуилога књиговодства*.

9. — Вруће цигле на стомак.

10. — Вруће цигле на стомак.

11. — Вруће цигле на стомак.

12. — Хтео сам дати оставку, али помислих да више књижевних студија ваљда неће бити. Сваки је почетак тежак. Не морају сви бити такви! Почео сам да читам Казбулбулбуцеве стихове, и, тако ми Бога, после ових страшних последњих десет дана, и у њима налазим неке поезије!

23. Празник; данас нећу да радим. Тек што сам отишао до Калемегдана, дочепа ме један мој школски друг, лекар, иначе заражен књижевним богињама и литературитом. Одвео ме својој кући и дао ми свој рукопис о *Хемеродима и поетским фигурама у трагедијама Лазе Костића*. Животиња!

24. — Ако, ако!

25. — Вала да му га баш не читам!

26. — Поштом дошао нов рукопис, књижевна студија једног архитекта: *Најновији систем штала са енглеском вентилацијом и утицај Ибзена на Судармане и Хаџитмане*. Зашто не!

27. — Код трећег листа (има их 142!) падох у кревет. Што се не може, не може. Нисам ни ја од гвожђа. Теј од зове и вруће цигле не по мажу. Рекао сам да зову доктора који не зна српски; бар од њега сам сигуран!

28. — Апотекар није наплатио лек и поручио да има нешто да ми каже. Језа ме хвата: треба још и формација да буде заступљена у литератури.

29. — Таман сам почео да се придижем, а власник ми посла један рукопис који „мора да уђе“. Нећу да чујем! Али, треба резигнирати; када сам се ухватио у коло, морам играти. Научио сам да псујем као уредник „Малих Новина“.

30. — Не могу.

31. — Биосам у Топчидеру. Један мој познаник секретар у једноме министарству био се устремљив на мене. Знао га: тај пише патриотске драме и потписује их значајним додатком: секретар министарства. Склоних се за један цбун.

1 јун. — Почео сам нагло да слабим; нервозан, раздражљив, љут. Данас је код нас била у посети једна госпођа са суседства. Када је рекла како у неком роману има „ванредно опртаних типова“, ја разрогачих очи и преплашено је погледах. Она ућута и зачуђено погледа на моју мајку. Лупих вратима и изађох Чух како шапућу нешто.

2. — Моја сирота мајка покушала је да са тим ужасним литерарним студијама учини исто што су газдарица и синовица славнога витеза Ла Манче учиниле са романима о Анаднеу од Галије и Мерлену Чаробнику.

На спалиште, на спалиште,

Пак'о своју жртву иште!

О, моје ветрењаче!

3. — Венем, венем, венем.

14. — Обратио сам се полицији за помоћ, и рукописи ми не долазе. Али мени је све горе.

15. — Лекар ми саветује да идем у Абацију, иначе... Ах, само да ми је да се измакнем из овога литерарнога пакла!

16. — Синоћ је на мојој капији ухваћен неки поштар, баш када је покушао да се увуче у моју собу. У руци му је био грдан рукопис! Срећом, његова зликовачка намера осујећена је.

17. — Горка чаша ме није мимоишла. Поштар је учинио што је хтео. Лежао сам у постељи и премишљао, како је судба учинила много срећнијим робијаше који у Горњем Граду туцају камен по нас бедне уреднике српских књижевних листова. Кад одједном нешто звизну кроз ваздух, кроз прозор нешто пролете и тресну о патос... Зажмурих. Када сам отворио очи, видех на патосу рукопис! Знам, књижевна студија! Али биле су позоришне рецензије, с потписом Дилиженц!

21. — Данас је дошла у посету моја тетка. Када дођох да се поздравим с њоме, она извади из једне изгледеле мараме опет рукопис!.. У њеној авлији седи нека госпођа Вана која има брата наредника у војној музици, а наредникове жене мађија има сина контролора трошарине, који у часовима доколице... Јок, планух ја. Напоље, напоље, напоље! и истерах убезекнуту тетку.

22. — Баш ми сасвим рђаво.

23. — Јутрос, када је куварица почела да празни корпу што је донела са пијаци, испод спанаћа, на дну, нађе неке хартије!.. Рекох матери да је отпусти: то је *њин* марифетлук!

24. — Данас умро стари уредник, чији тужан осмех и упало лице тек сада разумем. Нећу да прођем његовим траговима. Бежим у Абацију!

26. Абација. — Сада сам далеко од *њих*! Слободно дишем и не презам ни од кога. Како је красан живот!

27. — Почео сам да прегледам овдашње знаменитости. Прво су ме одвели да ми покажу кућу у којој је г. Д-р Ђока Јовановић писао своју монументалну *Абацију*. Затекох гомилу Енглезе са рићом косом, зеленим наочарима и Бедкером у руци. На лицу им се није огледала обична британска флегма, него најживље љубопитство и дивљење... У томе тренутку осетих како је „славно бити Срб“.

28. Почини! С првим Србином с којим се нађох, наседох! Професор је математике, и значајно ми рече како по пети пут чита *Хамлета*!

Прозрео сам злоковарне намере његове! После по часа изазвах свађу, и љутито се растадосмо

29. Марвени лекар, опет стари познаник, значајно ми показа Хајнеа. Треба га се чувати!

30. Наш познати финансијер данас ме је позвао на ручак. Како су ме три месеца мога мученичкога живота начинили крајње опрезним и неповерљивим, одмах сам слутио неку рђавштину од његове стране. Не зову осла на свадбу и игра него да воду вуче. После ручка, госпођа нас остави саме, и ја сам очекивао... За часак рукопис је био у његовим рукама. Скупо сам платио оне остриге и шампањ: котирање српских државних обавезница на берлинској берзи доведено је у везу са монологом владике Данила у *Горском Вијенију!* Пресело ми је.

1. јул. Дошао један рукопис, студија.

2. — Још један, приповетка. Не тиче ме се.

3. — Данас ме је тражио неки непознат господин с једним дечком. Питао сам да ли је имао какве хартије. Он није, али дечко је носио неку котарицу са нечим белим. Стресох се.

4. — Сврби ме лево уво; десиће ми се нешто рђаво.

5. — Дабоме! Јутрос дође поштоноша. Крупне капље зноја биле су му на лицу, пуна торба искривила га је на леву страну. Погледа ме закрваљеним очима, и тресну о сто један риз исписане хартије. „Када ћете ићи, господине?“ упита ме љутито. „Нисам ја ваша мазга!“ Једва га умирих добром напојницом. Рукопис је једнога инжињера, разуме се литерарна студија и носи наслов: *Који систем канализације да усвојимо за Београд с обзиром на индивидуализацију карактера у приповеткама Лазе К. Лазаревића*. Инжињер ме опомиње да је он мене једном приликом обавезао, потписавши ми меницу. — Поред тога писмо од једнога мога пријатеља (он ништа не пише), кога сам при поласку замолио да било силом, или милостиво натера београдске литераторе да ми не убијају још и ово мало кукавнога живота. Рђаве ствари ми јавља: београдској полицији пошло је за руком да ухвати три индивидуе када су ми на повратни рецепис хтели послати неке рукописе. Али они су решили да их прешверцују у Земун, и одатле да ми их пошљу. Те три личности јесу: један возареки поручник, један казначеј у пензији и пречасни прота Арсеније Прокопијевић.

Дакле, свршено је! Пошто су ме као дивљу животињу гонили четири месеца, пошто су ми помутили свако спокојство, убили сваку радост, отровали живот и разорили организам, сада спремају и трећи ударац. Тако скупо плаћам своју уредничку таштину! Треба ићи Богу на истину.

6. Смрт је ту. Средно сам своје хартије, исплатио рачун газди од куће, написао сам последња писма матери, власнику и пријатељима, а саца баш заврших и тестаменат!

У зноју лица свога зарадио сам неких 10.000 динара. Тим новцем стварам један фонд. И го-

дишњи интерес даваће се као награда оним честитим правницима, ђумругдијама, архитектима, марвеним лекарима, апотекарима, чиновницима новчаних завода, и тако даље, који буду савесно и корисно радили свој посао, а не буду се бацали на литературу. У одбор фонда одређујем: г. г. Андру Николића, Богдана Поповића и Љубомира Недића (замолио сам г. М. Ђ. Милићевића да он не уђе у овај одбор) Заклео сам господу чланове мога одбора да се нарочитим прогласом обрате свим тим ваљаним људима, који су у своје послу можда узорни радници да им кажу нека гледају своја посла за која су се спремали и на која их је мајка природа одредила; нека их замоле да се окану тих вандалских упада у књижевне ливаде; нека им скрену пажњу како су *књижевне бошње*, убиствени *литературит*, тешка и одвратна бољка; нека их увере да се као пријатељи српске књиге могу показати само ако се окану таквог „бављења књижевношћу“. Ако годишна награда не би помогла, нека им припрете полицијом, батинама, ма чиме, само нека спасавају оно што се још није заразило!

А непријатељима пак мојим прапштам, јер нису знали шта чине.

7. — Стрепим. Пошта још није дошла. Хоћу ли преживети данашњи дан?

Од јутрос ми се врзе по глави Волтер, велики, ђенијални Волтер, и његов догађај са једним мајстором барока и трагедија. Честити мајстор напише трагедију у пет чинова *Лисабонски земљотрес*, пошље је Волтеру и у сprovedном писму назове великог филозофа, који је скоро исто толико био и велики песник, *mon cher confrère*. Волтер му је добродушно одговорио: *Faites des perruques, maître André, faites des perruques!* правите бароке, мајстор Андрија, правите бароке!

Прићох прозору да се можда последњи пут нагледам природе... Али, шта видим! Марвени лекар и професор математике са фаталним нечим белим, непознати господин са дечком који тегли котарицу рукописа, упутили се к мени... Хтедох вриснути од муке... Рекох момку да им каже да нисам код куће. Чух како дођоше у предсобље и како питају за мене. После опет бџихових ногу; изиђоше из куће. Када су пролазили испод прозора мене спопаде неки бесхтедох саксију са цвећем бацити на главу марвеном лекару. И онда несвесно, као неком незнамом силом, експлодова у мени јед, мука, патња, очајање, четири месеца мога мучеништва збише се у један болан и гневан крик, и ја им викнух колико ме грло доноси:

Правите бароке, господо, правите бароке!

С.

КРСТ НА КАВКАЗУ

— М. Ј. ЉЕРМОНТОВ —

Ја знадем голу на Кавказу стену,
Куд само оро у свом лету стиже,
И где се само сред буре и леда
Дрвени крстић смерно у вис диже.

Већ много лета прођоше без трага
Од кад га с доље сагледаше људи,
Руке је небу подигао горе,
Облаке с неба као да схватит' жуди.

О, кад бих могао узлетети тамо
Како бих плако, молио се свето,
Стресо бих ланце чим ме живот стеже,
Збратио се с буром, с њом отале лето.

Д. Ј. Димитријевић

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од
Н. А. Љејкина

(НАСТАВАК)

LXVI

Пароброд је остављао за собом у пристаништу бродове разне конструкције и величине и — излазио на широко море. Показа се величанствени изглед на Неапољ и његове брегове.

Глафири прискочи контролор.

— Прегледао сам билете и сад вам стојим на услузи, рече он, поклонивши се — Ви сте тражили корале. Ево их. Овакве ни у једном дућану нећете наћи, а, ако их и нађете — платићете три пута скупље. Овде су те ствари врло скупе, особито за странце, и то још за Русе. Ја их добијам од трговаца у комисион. За трговину не плаћам, па их могу земљацима понудити и јевтиније. Ови корали коштају 60 франака, а ови 75.

И он извади из једнога џепа једну кутију, а из другог друга, и рече:

— Дивне стварчице! Можете од њих начинити у Русији брош, или бразлетну. А видите ове... ове су већ врхунац лепоте; коштају 80, 100 и 125 франака.

И говорећи то он извади кутије из преника.

— А што је то тако скупо? вели Глафира Семјоновна

— Е, зато, што је фино. Знате ли ви, да од овог ситног рада следе уметници. Ово није ни

мало скупо. Ја узимам само 10 од сто. Ахо хоћете ствари од корњачине коре, ја и то имам, — додаде контролор, па извади из џепа гомилу чешљава, ножева за сечење хартије, чешљава — укосница. — Бирајте, само бирајте! Јевтиније, него у мене, нигде не можете добити.

— А пошто су те ствари? пита Глафира и поче се погађати

— Молим вас, не погађајте се. Ја најмање тражим од мојих земљака одговори он, али опет даде високу цену.

— Иване Кондратићу! Хоћете ли ви купити корале за вашу жену? — окрете се Глафира Коњуруну.

— Нема изгледа. И какав је то дар! Ја сам мислио, да је то што друкчије. А то није ништа. Жена ће мислити да је драгулија. Окром да јој купим овај гробен за косу?

— Ево укоснице за 50 франака, нуди контролор.

— Шта? И ти још велиш да си Рус?

— Али погледајте ви како је то фини, вештачки рад!.. Ја вам могу дати чешаљ исте величине и за 15 франака, само није та израда. Ево на пример, даћу и за 14 франака.

— А за 10?

— Не могу. Али за 14 фр. могао бих вам додати и мали џепни чешљић.

— Е, заједно с тим даћу 11 и да попијемо који коњак на мој рачун. Гарсон! Како ли те зову? Еј, камо си?

— За коњак мерси, но за 11 не могу уступити. Узмите за 13.

— Не, 12 франака и коњак! Част ће бити добра.

— Дајте новац! Нек иде, што сте ми земљак, одсече контролор.

И Глафира узе разних ситница за једно 150 франака. Контролор, ако је и молио да се не цењају, опет је спустио добру трећену од објављене цене. Његовом помоћу купљено је још неких дрвених израђевина код других трговаца. Сад је требало „полити“ куповину коњаком.

— Чим дођете на острво Капри треба да доручкујете. На обали окупиће вас разни комисионари и повући својим гостионицама, али ви идите само у гостиону код „Плавога гротла“. Ево вам карте те гостионице, говораше контролор, Ђушкајући им карту у руке. — Тамо ће вас нахранити добро а јевтино. Прејешћете се. Тамо ћу и ја доручковати.

— Дивота. Онда ћете нам бити предводиоцац.

— На служби. Тамо ћемо добити такве острице, да ће те и прсте појести!

— Тфу! Тфу! пљује Коњурун.

— Шта вам је?

— Ама, ја не само што не могу то јести, него — ни гледати.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Та, је ли могућно? А ја сам на против видео да Руси халапљиво наваљују на те острице.

— Може бити; али то нису трговци трговци држе да је грех јести такове ствари.

— Лажеш. То држе само неинтелигентни трговци. А мени, баш, ако се и стужи, ја ћу узети слачице, а с њом могу пар острица појести. Запушићу нос, па ћу гутати! рече Николај.

— Тек, опет се види да их не волите. Онда узмите рибу, риба је ту красна

— Али, рибу не мари моја жена. Боји се да јој не подметну какву змију.

Допустите... па шта ви мислите јести на острову Капри? Острво се слави само рибом и острицама!

— Јешћемо што год тако, чиме се оно не слави...

— Е, онда имате макароне.

— Ој! Од како смо ушли у макаронско царство, ништа и не једемо до макароне! Смртно сам их омрзнуо! вели Коњурин.

— А можемо ли ми овде наћи руску „сељотку“ или колаче? Они то могу најмити из по знанства с вама.

— Не, тога нећете нигде у Италији наћи. Сваки би се на то само избегио.

— А бивтеци? Можемо ли добити бивтеке?

— Можете. То једу Енглези.

— Што једу Енглези то има, а што једу Руси — тога нема. Од куда толика срећа Енглезима?

— Па ви и сами видите да Руси мало посећују Италију, а Енглези гомилама поседају Неапољ и острово Капри. Гле, колико их је данас?!

— Плава вода! Плава вода! повика Глафира. Никола Иванићу, гле, каква је плава вода!

Николај Ивановић и Коњурин прискочише. Брод пролазаше мимо високе, стрме стене, која се из мора издизала.

— Фу, несрећа! Заиста плава вода, па прелива на зелено. Да је не засењују чим год? пита Коњурин контролора:

— Којешта! Од куд би то било? — насмеја се овај.

— Е, драгане, лукав је странац. Није то наш брат, Рус, простак. Странац уме и да засени, те да свет из других земаља примамима.

— Маните се тога. Како би још то могао? Него вода је такога својства. Ту боја стена, и плавога неба игра улогу. Чекајте кроз пола часа доћи ћете такозваном плавом гротлу и тамо ћете још плављу воду видети.

— Ах, да, да. То морамо видети, рече Глафира Семјоновна.

— Лепо, кад стигнемо тамо, посадићу вас у чун и дати сигурна веслара, па да видите и то, рече контролор. — То је чудноват изглед. У свету му нема равна.

— Је ли то опасно? пита Коњурин.

— Шта може бити опасно. Море је као паркет, а тишина.

— Та, оно је тако, кад смо се пре три дана пели на огњевиту гору Везув, шта има овде онда опасно!

— Само ваља журити да се уђе и изиђе у гротло пре плиме иначе би тамо морали дуго остати...

— Ој! А како то? Онда нек иде с милим Богом то гротло! вели Николај Ивановић.

— Не брините се! Пароброд стиже тамо у време осека, а веслар ће вас увести и извести без задржавања.

— Чујте!.. Хајдете и ви с нама. Неће нам бити тако страшно. моли Глафира контролора.

— Радо бих пошао, госпођо, али ме служба везује за пароброд.

— Плашим се, плашим се да идем тамо. А шта би било, ако дође плима, а ми не могнемо отуда изићи.

— Изићи ћете. Има времена. Веслар је вешт. То му је свакидашње занимање.

— Е, али ако не би успео?

— Онда би остали у гротлу неколико часова, до осеке.

— У мраку? Бр... Фу!.. Страшно!

— Видећете ви тамо особиту, фосфорску светлост..

— Знам, али се човек може загушити.

— Не бојте се тога. Плаво гротло није ништа друго, до велика сала с купалом. Изглед ванредан.

— Никола Иванићу! Хоћемо ли ићи?

— Дабогме. Шта се бојинш? Држи се само за мене.

Коњурин одмахну главом.

— Онда ће, ради храбрости, требати још који коњак испити. Господине земљаче! Командујдер! рече он контролору.

— Не, не. С пијанима ја не идем! — викну Глафира Семјоновна

Брод умањује пару и звижди.

— Плаво гротло. Ту смо. Идите што пре крају, ја ћу вам препоручити вешта веслара, рече контролор и потрча доле с палубе.

Иванови и Коњурин лагано пођоше за њим. Глафира Семјоновна беше бледа као крпа. Сви се прекрстише.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ПРОКАЖЕНИ

— XAVIER DE MAISTRE —

Јужни део вароши Аосте је скоро сасвим пуст, а изгледа, да није никад био много насељен.

Ту се виде с једне стране обрађена поља и ливаде са старинским насипима, које су Римљани подигли, да им служе као заштита, а с друге стране са зидом какве баште. Па ипак то пусто и усамљено место може занимати путника. Поред варошке капље виде се развалине стара замка, у који је у XV веку, како предање вели, гроф Рене од Шалана у наступу љубоморе бацио своју жену, кнегињу Марију од Браганце, да умре од глади отуда и долази име Брамафан (*eri de la faim*), које су дали том замку људи из околине.

Ово предање, које лежи на истини, даје овим развалинама још више занимљивости за осетљиве личности, које у то верују.

Мало даље, на сто корачаји има четвртаста кула, наслоњена на стари зид, од мрамора начињена, и названа *кула страха*, јер је народ дуго веровао, да у њој има вампира. Старе жене из Досте сећају се врло добро, како су виђале, да се појављује из куле, чим падне мрак, велика бела жена са штапом у руци.

Има од прилике петнаест година, како се кула обновила по наредби власти, да у њој станује један прокажени и да га тако одвоје од остала света, дајући му свако задовољство, које му се у његовом жалосном положају могло учинити.

Болница Св. Мавра била је одређена, да му набавља храну, а дато му је и мало намештаја и алат за обрађивање баште. Ту је он, остављен сам себи, живео доста времена, не видећу никога осим свештеника, који га је каткад посетио, да га вером утеши, и човека, који му је храну доносио из болнице.

За време рата на Алпима 1797. г. прође случајно једног дана неки официр поред те баште, на којој врата беху отшкринута, и из радозналости уђе. Ту нађе он човека, просто обучена, наслоњена на једно дрво и јако замишљена. На шум, који је официр начинио, кад је ушао, усамљеник, не осврћући се, запита тужним гласом: „Ко је то, шта хоћете?“

„Опростите једном странцу“, одговори официр, „кога је леп изглед баште намамио, да учини — може бити — и једну неучтивост, али који неће да вас узнемирава“.

„Не прилазите“, одговори му човек, дајући знак руком, да се не приближи, „не прилазите, ви сте пред једним несрећником, који је прокажен“.

„Ма каква да је ваша несрећа“, одговори путник, „ја се нећу удалити. Ја никад не видех несрећне. Али ако вам је моје присуство досадно, готов сам, да се удалим“.

„Добро дошли“, одговори му прокажени, окрећући се, „и останите, ако смете, пошто ме будете видели“.

Официр остаде неколико тренутака непомичан од изненађења и страха, стојећи пред тим несрећним човеком, кога је показа сасвим на грдила. Ја ћу остати веома радо, ако примате човека, кога је случај адо нанео, и ког јаво учешће задржава.

Прокажени : Учешће! Ја нисам никад изазивао саучешће.

Официр : Ја ћу бити срећан, ако могу, да вам понудим какву утеху.

Прокажени : То је већ велика утеха по мене, да видим човека, да чујем људске гласове, који ме се — како ми се чини — сасвим клоне.

Официр : Допустите ми, да разговарам неколико тренутака с вама, и да обиђем ваш стан.

Прокажени : Врло радо, ако вам то може чинити задовољство. (Говорећи то, прокажени метну на главу шешир од пусти, чији му обод покри лице) Прођите овуда, према југу. Ја обрађујем мало цвећа, које вам се може допасти; наћи ћете доста ретког. Ја сам набавио семе од свег цвећа, које само од себе расте на Алпима и трудно сам се да га облагородим.

Официр : Збиља овај је цвет за мене сасвим нов.

Прокажени : Погледајте тај мали бокор ружа. То је ружа без трња, која расте само на врховима Алпа; али овде губи већ ту своју особину и пушта трње, што је више обрађујем и умножавам.

Официр : Па то би био знак незахвалности.

Прокажени : Ако вам се који цвет допадне, ви га можете без страха брати, јер нема чега, да се бојите, ако га узете носите. Ја сам га посадио, и задовољан сам, што га гледам и залевам, али га се не дотичем.

Официр : Зашто?

Прокажени : Бојим се, да га заразим, јер га тад не бих смео више нудити.

Официр : А ком сте га наменули?

Прокажени : Особе, које ми доносе јело из болнице не боје се, да начине букет од цвећа. По некад и варошка деца дођу на врата од моје баште, и ја чим их видим, попнем се на кулу, да их не бих поплашио и да им не бих сметао. Ја их видим с прозора, како се играју и узберу који цвет. Кад пођу погледају горе на мене: „Добар дан прокажени!“ викну ми смејући се и то ме мало развесели.

Официр : Ви сте умешно знали, да скупите ове разне биљке; па овде има лозе и разноврсна воћа.

Прокажени : Ова су дрва још млада. Сам сам их засадио као и лозу, коју сам подигао више старог зида, који је толико широк, да се могу по њему шетати. То је моје најмилије место.

Пењите се по том камењу. То су басамаци, које сам ја градио. Држите се само зида.

Официр : Диван крај! па како је удесан усамљенику за размишљање.

Прокажени : И ја га вољем. Ја видим одавде поља и раденике по њивама; видим све, што се дешава у околини, а мене нико не види.

Официр : Ја се дивим усамљености и покоју овога места. У вароши сам, а рекао бих, да сам у пустињи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Прокажени: Самоћа није увек по сред шуме и стења. Несрећан је свуда сам.

Официр: Па шта вас је амо довело, је ли то ваш завичај?

Прокажени: Ја сам из приморја, из кнежевине Опића и овде сам већ 15 година. Што се тиче мога живота, то је дуга и једнолика беда.

Официр: Јесте ли увек били сами?

Прокажени: Изгубио сам родитеље у детињству, па их нисам ни упамтио; имао сам сестру, која ми је остала, и њу сам изгубио пре две године; пријатеља никад нисам имао.

Официр: Јадни човече!

Прокажени: Тако је воља божија.

Официр: Како се зовете, ја вас молим?

Прокажени: Ах! моје је име страшно! Зовем се *Прокажени*! Свет не зна име моје породице и које ми је црква дала, кад сам се родио. Ја сам *Прокажени*. То је једино име, које сам добио од доброте људске. Никада не знадох за овакве, у које спадам и ја!

Официр: Сестра што вам је умрла, је ли са вама живела?

Прокажени: Пет година је овде са мном становала. Исто тако несрећна као и ја делила је моје патње, а ја сам се трудио, да њене ублажим.

Официр: Па чиме се ви бавите, тако усамљени?

Прокажени: Појединости усамљеникова занимања као што сам ја врло су једнолике по светско човека, који је имао среће у делању друштвена живота.

Официр: Ах, ви мало познајете тај свет, који ми никад није дао среће. Ја сам увек сам чим ми се усхте, и има може бити више аналогије у нашим идејама но што ви мислите. Међутим признајем, да ме ужасава вечита самоћа; заболе ме и кад замислим.

(Наставиће се)

КЊИЖЕВНОСТ

Седмо коло књига „Српске Књижевне Задруге“. Седам књига. Укупно 92 табака. Београд Штампано у Државној Штампарији. 1898 год.

Неоспорно је, да међу највеће тековине српскога народа за последњих десет година спада Српска Књижевна Задруга. Да је благословен онај час, у коме се зачела мисао о њеном оснивању! Преко ње се духовно уједињују сви Срби без обзира на државне међе, на вере и на дијалекте; у њој се сусрећу старији наши писци са новима, а поред њих се уносе у наш чита-

лачки свет одабрана дела туђинских писаца. И најпосле, она српску књигу чини приступачном и сиромашнијем дому српском, јер по цену од неколико динара даје сваке године најмање седам лепо укоричених књига. А то све није тако мало као што на први поглед изгледа, то је права благодат. Камо среће да и на свима другим пољима имамо бар слична успеха...

И за прошлу годину Српска Књижевна Задруга издала је на свет седам разних дела. Шест су дела наших писаца, а једно је превод; шест спадају у лепу литературу, а једно је дело из области науке. Од писаца ту су заступљени Герасим Зелић, Никола Томазео, Јован Суботић, Др. Милан Јовановић, Др. Лаза К. Лазаревић, Др. Драгољуб Павловић и чувени енглески романсијер Оливер Голдсмит у преводу Др. Љубомира Недића (а делом — песме — од Саве Милковића). И са ових седам књига Задруга нам је до сад дала равно педесет књига.

Да разгледамо ових последњих седам дела. То бих радо, а и потребно је, што опширније учинио, али с обзиром на простор овога листа задовољите се са неколико најпотребнијих речи.

„*Житије*“ Герасима Зелића није обична књига. У опште ми Срби имамо врло скучен број аутобиографија, а мимо свију њих одскачу и са своје литерарне вредности „Живот и прикљученија“ Доситејева и ово „Житије“. Ну мени изгледа да је ово „Житије“ далеко претежније од Доситејевог. Доситејева „Прикљученија“ милија су нам као прво дело те врсте и као прва штампана књига на српском језику; али док у њима поглавито видимо живот једног нашег књижевника и прилике под којима се он развијао, у Герасимовом „Житију“ налазимо у исто чврсто уткану судбу наше цркве у једном нашем најмилијем крају, у класичној Далмацији, и историјске прилике у њој при крају прошлога и у почетку овога века, за које су се време ту измениле са својим владавинама Млетци, Аустрија, и истински велики Наполеон I, а сатирала је и анархија. Јадни мој народе, страшна је судба твоја!... Стил је у овоме делу прост, али једар, исповед и причање доживљаја искрено и поверљиво до наивности, а прилике у кратко, али јасно и поузданом руком обележене, што све чини да се слатко чита. Ја кад сам прочитао ову књигу жалих, што се прекида.

О „*Еуским песмама*“ Јована Суботића у кратко ћу рећи. Њих је испевао чувени песник епа „Краљ Дечански“. Ко воли песме прочитаће их са уживањем, а нарочите оне, које нису много одвојиле од народних песама. Ту је Суботић био најјачи и највећи.

Лазу Лазаревића сви знамо. Он је своје приповетке тако рећи јуче писао. А о њима је већ и суд изречен и вредност им утврђена. У овој збирци приповедака налази се осим четири по-

знатих нам и прича „Швабица“, која не само да не изостаје од осталих, него ми се чини да је и од „Вертера“ боља. — Пред овим је приповеткама живот и рад пишчев из пера Љубе Јовановића. Њиме се Јовановић достојно одужио Лазаревићу. Ја налазим да је то до сада најбоље написано дело о њему. Потпуно разумевајући предмет, о коме пише, а са љубављу и пажљиво, Јовановић је прегледао и оценио рад Лазаревићев и брижљиво прибранио податке о његову животу. У погледу оцене рада нарочито вас упозорјем на преглед „Школске иконе“, где се говори о младоме учитељу, носиоцу нових идеја о друштву, кога Лаза очигледно не воли, а где је Јовановић ушао у то шкакљиво питање и размрсио га врло срећно. Ту нас је и са Лазаревићем измирио тиме, што нам је јасно изнео да Лазаревић не мрзи учитеља из каквих најамничких рачуна — што му, разуме се, не би могли опростити па да нам је дао Тургењевљева дела, јер кад већ морамо ћутати о подлацима у политици, можемо их презирати у литератури, — него да је то ствар образовања и схватања.

„Горе доле ио Науљу“ написао је Др. Милан Јовановић. Ма да Јовановић не спада у писце првога ранга толико им је близак, да нам је увек добро дошао, а симпатичан је нарочито са своје велике преданости литератури. — И о овоме писцу налази се осредње величине студија, коју је написао Андра Гавриловић. И она је врло добра и исцрпна. Ту је Јовановић јасно обележен и као човек и као књижевник.

„Векфилдског свештеника“ од Оливера Голдсмита превео је Др. Љубомир Недић. О избору Недићевом не може бити спора ни погађања, а само додајем да је ово дело једно од најбољих у енглеској литератури. — Пред овим је делом потребан и леп преводиоачев предговор, из кога се упознајемо са животом Голдсмитовим и са вредношћу дела, које је превео. Песме у делу превео је Сава Мијалковић. И ако се је овај преводилац случајно пребацио подмећући Едвину који је *Енглеz* а не *Славен*, усклик: „моја бела вило!“ што је г. Чеду Мијатовића тако потресло, — песме су ове врло срећно пресађене код нас. Како би било да се Мијалковић окане превођења оних ситних песмица из разних, махом брљивих, немачких илустрованих листова и базара, па да прегне на овако озбиљнији и захвалнији посао, који му је пошао за руком?

Међу књиге, које би ја назвао духовним насушним хлебом, спадају књиге, које ће нас поучити, како су се други народи ујединили, са каквим жртвама, и под каквим условима. Само декламације о славним прецима не доносе жељени успех бонвиванским унуцима. Такву једну

изванредно критички и исцрпно написану књигу сад нам је дала Задруга. То је „Уједињење Немачке“ од Др. Драгољуба М. Павловића. После онога што рекох, немам шта више да кажем до то, да треба да нам ко напише и Уједињење Италије. Господине Јоване Ђајо, молим вас да нам ви учините ту услугу! Мени бар није други позванији за ту ствар познат.

Последње дело из овог кола то су „Искрице“ Николе Томазеа. Ова иначе корисна, а ретком вештином написана књижица, драга нам је и као једино на српском језику написано дело тога славнога талијанског књижевника, а Србина по рођењу. Ово је дело за штампу приредио и предговор му написао Данило Петрановић учитељ из Шибеника. Предговор овај одговара својој задаћи и ја се не могу довољно начудити Задрузи: шта ју је нагнало да, као што сама у својој изјави вели, овај предговор због *дружине* скраћује. Књижица је мала и простора је било и сувише; а даље, заслужни за Италију Тамазео је и толико важан за нас, а толико непознат нам, да нам је и свако словце о њему потребно, а не на одмет. Ну, имам још неке напомене Задрузи. Какав је оно распоред оних предговора, изјава и садржаја пред самим „Искрицама“? Мени изгледа доста неуредан. Прво је требао да дође садржај, па Задругина изјава, па Петрановићев предговор, па оно неколико речи Јовановићевих, — а не овако. Даље, Задруга је још нешто превидела. Што Петрановић није знао, није чудо, али је Задруга требала знати и казати: да су ове „Искрице“ од 1 до 19 и од 22 па закључно са 26 штампане у Београду у „Подунавци“ за 1844 год. . . . Истина, нису то никакве велике погрешке али — боље и без њих.

Него кад смо ту код Томазеевог имена да речем још нешто. Страшна ми се мисао намеће! Колико смо већ ми Срби својих најбољих људи дали туђинима, а шта добисмо у замену за њих? Дадосмо им *Томазеа*, *Руђера Вошковића*, *Теслу*, *Петерфију* (Александар Петровић), *Милова* (Стеван Миловановић), *Људевита Вулчевића*, *Михајила Витковића* и т. д., а добисмо од туђина оно што је махом најгоре у њих било. Добисмо *цицу* за дијамант. Хоћете ли имена и ових? Ах, ово је тако мала земља, да се сви — добро познајемо.

Милорад Ј. Митровић.

Модерна жена наставиће се у броју за овим.

Уредништво.

Садржај: „Крај гроба“ (песма). — „Књижевне бошње“. — „Крст на Кавказу“ (песма). — „Где поморанце зру“ (наставак). — „Прокажени“. — „Књижевност“.

Власник: Ст. М. Веселиновић. — Парна Радикална Штампарија — Уред.: Ј. М. Веселиновић